
Knihovna na prodlouženou

Knihovna na prodlouženou

Dva měsíce trval zkušební provoz a plnění nového Centra studijních a informačních služeb knihovny Filozofické fakulty Univerzity Karlovy knihovním fondem. 1. dubna 2010 bude nové knihovní centrum v hlavní budově FF UK na Palachově náměstí slavnostně otevřeno a po velikonočních svátcích od 6. dubna začne sloužit svým čtenářům naostro. Mohlo by se zdát, že romantické nadšení, buditelské úsilí a role knihoven jako šířitelé kultury, jak je známe doby obrozenecké, odvála moderní éra a všeobecná dostupnost komunikačních médií se vším, co k tomu patří. Přesto jsou tyto snahy i v moderních knihovnách stále pevně vkořeněny a jejich duchovní zázemí a poslání se vlastně nezměnilo. Pořád platí, že knihovna je něco víc, než jen depozitář knih. Jaké úsilí stálo vybudování tohoto centra, naznačí rozhovor s Ing. Jiřím Gregorem, proděkanem pro rozvoj FF UK.

Jsou zdržení nedobrá, kdy se promarní příležitost, která se třeba už nikdy nemusí opakovat, ale pak jsou zdržení blahodárná, kdy se vytříbí věci, na které se v prvním plánu ani nepomyslelo a najde se ve všech směrech lepší řešení. Takovým zdržením bylo přepracování původního projektu knihovny Filozofické fakulty UK, který, jak se ukázalo, nebyl úplně nejlepším projektem pro knihovnu 21. století. Jak má tedy knihovna 21. století vypadat a v čem je jiná, než jsou současné knihovny, byť moderní, a než bylo původně navrženo?

Nechci se tvářit, že jsem odborníkem na to, jak má vypadat knihovna 21. století. Byť jsem se podílel na realizaci několika velkých projektů, včetně stavebních, musím přiznat, že toto je moje první knihovna.

Až budete dělat desátou, budete se určitě cítit lépe.

... (smích)... Myslím, že nebudu stavět desátou, alespoň na fakultě, moje funkce proděkana pro rozvoj pokrývá všechny rozvojové priority fakulty a byť jsou knihovny jistě jejich součástí, je těžko představitelné, že bychom v dohledné době stavěli další knihovnu podobné velikosti ve stávajících prostorách. Ale jak už jsem uvedl, toto je či byla moje první knihovna a musím říci, že když jsem přišel na fakultu, první dojem z projektu, který už byl v té době zpracován a připraven a bylo zahájeno výběrové řízení na dodavatele, byl pozitivní. Považoval jsem ho za realizovatelný a to především z hlediska stavebního a prostorového, vnímal jsem projekt více jako projekt stavby, nikoli z odborného hlediska knihovníka. Zmínila jste zdržení, která jsou blahodárná; v jistém smyslu to tak bylo, byť zdržení na samém začátku realizace pro nás bylo nešťastné. To první, skoro půlroční zpomalení stavby bylo dáno místem, kde se budova fakulty nachází. Ve chvíli, kdy jsme začali stavět a poprvé jsme – s prominutím - kopli do dvora, se ukázalo, že je nutno provést masivní archeologický průzkum. V místě, kde teď spolu sedíme, vedla linie původních pražských valů, které vedly například i napříč objektem sousedního Uměleckoprůmyslového muzea, o kus dál byl břeh Vltavy a mezi valy a břehem se například i pohřbívalo. To je doloženo i z jiných lokalit na Josefově, nejen tady pod námi. Skutečně tu byly nalezeny i kosterní pozůstatky, ale i řada dalších archeologických pozoruhodností, které se nám, doufám, časem podaří ukázat. Na fakultě zároveň došlo k určitým personálním změnám, z nichž tou nejvýznamnější pro novou knihovnu byl příchod pana Mgr. Josefa Schwarze, který se na projekt knihovny podíval okem odborníka-knihovníka a navrhl věcnou změnu řešení. Ta nebyla nijak zásadní z hlediska dislokace prostor, byla zásadní v tom, že zázemí knihovny – mimo studoven – které

bylo původně plánováno jako depozitní - jako sklady knih, se z části změnilo na prostory přístupné veřejnosti. Trendem současnosti je, aby byl pokud možno v maximální míře umožněn volný výběr z knihovního fondu. To je obecným rysem i dalších nově budovaných či rekonstruovaných knihoven, které jsem měl možnost poznat: snaha mít pokud možno co největší objem fondu ve volném výběru.

Co taková změna v plánech pro knihovnu znamenala?

Mohlo by se zdát, že je to změna jednoduchá, prostě zaměníme posuvné depozitní regály v určitých prostorách za pevné regály, mezi nimiž budou uličky a zpřístupníme je návštěvníkům a je hotovo. Neměníme vnitřní strukturu, nepřestavujeme zdi! Ale tato změna má dopad například do bezpečnostní a požární problematiky. Stavba musí být dimenzována na jiné požární úseky, bezpečnostní úseky, jinak musí být řešeny únikové cesty, úprav dozná vzduchotechnika, kromě bezpečnosti a pohodlí návštěvníků je nutno jinak zabezpečit i vlastní fond, resp. veřejně přístupné prostory s volným výběrem, v konečném důsledku to má vliv i na budoucí provoz knihovny. Takže projekt bylo třeba významným způsobem upravit, a z této úpravy vyplynula i změna ve finanční náročnosti stavby. Nešťastné z našeho pohledu bylo, že na přelomu let 2006 a 2007 významným způsobem vzrostla cena především stavebních materiálů a po nacenění všech změn se ukázalo, že bude nutno vypsát nové výběrové řízení na dodavatele stavby. Z hlediska zákona o zadávání veřejných zakázek je to nutné vždy, když navýšení překročí 20 procent smluvní ceny, a původní dodavatel, 1. Česká stavební, a.s., nebyl schopen se do tohoto limitu vejít. Proto bylo nutné s ním ukončit spolupráci a teprve následně vypsát výběrové řízení na nového dodavatele. Tento postup byl nezbytný, protože zákon o zadávání veřejných zakázek sice říká, za jakých podmínek je nutno provést nové řízení, neříká už ale, jakým způsobem vyřešit vztah a smluvní závazky vůči dodavateli původnímu. To způsobilo další zdržení, neboť jednání mezi fakultou a 1. Českou stavební, a.s. o ukončení spolupráce byla zdoluhavá, a abychom se dobrali výsledku, museli do nich nakonec vstoupit právní zástupci obou stran. Byť se do nové soutěže mohl původní dodavatel opět přihlásit, neučinil tak a nové výběrové řízení vyhrála firma Metrostav. To bylo z mého pohledu dobře – Metrostav je velká a silná stavební firma, postup stavebních prací po uzavření smlouvy nabral značných obrátek, pracovní tým, který byl na stavbu knihovny nasazen, dobře fungující. K dokončení knihovny došlo v podstatě během půl roku.

Jaké jsou, kromě volného výběru literatury, další trendy knihovny 21. století?

Z mého pohledu má být knihovna především vstřícná a pohodlná pro uživatele. Od možnosti snadno vyhledat konkrétní titul, přes to, že výpůjčka má pokud možno trvat co nejkratší dobu, vrácení knihy má trvat téměř nulovou dobu - protože kniha se vrátí do boxu, ze kterého knihovník či nějaké automatické zařízení knihu vyjme a zařadí zpět do fondu. Klíčem ke knihovně 21. století je automatizace: od vyhledání konkrétního titulu uživatelem až po vrácení knihy. Tedy stručně - všechno má trvat co nejkratší dobu, nabídnout co nejvíce služeb, dostupnost služeb od připojení na internet a další dnes již standardní věci. Ale mějme na paměti toto: Filozofická fakulta má obrovský knihovní fond, který čítá více než milion knihovních jednotek. Co do velikosti i kvality patří jistě k těm významným v této zemi. Nebylo záměrem, aby do nové centrální knihovny byl umístěn celý fakultní fond, knihovna byla dimenzována – ale též prostorovými možnostmi objektu limitována – tak, aby pojmula základní studijní literaturu napříč všemi na fakultě studovanými obory a zároveň aby umožnila další průběžné rozšiřování fondu. V rámci fakulty jsou další knihovny alokovány u jednotlivých kateder a ústavů a v nich je soustředěna literatura ekvivalentní oborům na nich studovaným. Centrální knihovna je dimenzována na zhruba čtvrt milionu knihovních jednotek. Z tohoto zorného úhlu je třeba vidět i míru automatizace v nové knihovně. Těžko se v tomto smyslu můžeme srovnávat například s nedávno otevřenou Národní technickou knihovnou, kde je na jednom místě umístěn celý knihovní fond.

Knihovny 21. století nás okouzlují moderní technikou a technologiemi, které umožňují jejich hladký provoz, na druhou stranu jsou ale právě kvůli nim velmi zranitelné. Co se stane se všemi technologiemi, když vypadne proud, řídicí elektronické centrum nebo nastane nějaký vážný problém mimo univerzitu? Pak by se mohly hodit starodávné lístkové katalogy, ale ty budete mít jen ve slovanském semináři...

Zaprvé technologii tady máme samozřejmě jistě, jsou zde záložní zdroje, jistíci zabezpečovací systémy, servery a podobně. Co se týče vlastních knihovnických procesů, ty jsou víceméně standardizované, knihy z depozitu budou vozit knihovníci na vozíčkách, kromě nového výtahu, který propojuje všechna tři patra knihovny, zde nejsou žádné samočinné prostředky jako dopravníky či pásy, které by byly závislé na zdroji energie, v těchto prostorách by to snad bylo i zbytečné, protože prostory jsou velmi kompaktní. Depozit, zázemí knihovny, se z části obepíná kolem centrálních studoven, nemyslím si, že by nám hrozil vážný problém například v případě výpadku dodávek elektrické energie.

Když jste připravovali projekt pro tuto knihovnu, šitý speciálně pro potřeby filozofické fakulty a jednotlivých odborných pracovišť, inspirovali jste se řešením jiné, srovnatelné knihovny? Zmiňoval jste Národní technickou knihovnu, i když to asi nelze srovnávat...

Inspirovali jsme se několika knihovnami, které byly v poslední době rekonstruovány nebo nově stavěny. Jednou z nich byla třeba knihovna Zemědělské univerzity v Suchdole, která byla rekonstruována před několika lety. Souvislost byla i v tom, že projekt na tuto knihovnu zpracovával stejný projektant, který projektoval i knihovnu naši, tedy VPÚ Praha, a měli jsme zde možnost ověřit si i jím navrhované standardy vybavení, cenové úrovně a podobně. To byla především moje role, člověka odpovědného za investici jako celek. Ale inspirací pro naše knihovníky a ty, kteří budou knihovnu provozovat, byla řada dalších knihoven.

Přineslo vaše řešení filozofické knihovny nějaké zlepšení a inovaci třeba proti knihovně Zemědělské univerzity v Suchdole?

Tímto způsobem bych nechtěl přímo srovnávat. Nicméně jsem přesvědčen, že naše knihovna je dobře vybavená a zařízená, a to nejen z hlediska vnitřního vybavení, mobiliáře – od šatních skříněk a uzamykatelných boxů u studijních stolů na studentské a zaměstnanecké karty, přes možnost dvojího způsobu připojení k internetu - jak pevnou linkou,

tak přes wi-fi, ale i tím, že je zde centrální informační okruh, který může být rozdělen na jednotlivé části pro jednotlivé studovny, kamerový systém pokrývající a zabezpečující všechny veřejné prostory, je zde oddělený prostor tzv. společné studovny, atd. Nebudu tvrdit, že jsme o sto mil dál než jiné knihovny, ale mám pocit, že se společnými silami mnoha lidí podařilo vybudovat dobře vybavenou a zařízenou knihovnu. V tomto smyslu jsme v průběhu realizace urazili kus cesty. Když jsem poprvé vstupoval do prostor budoucí knihovny, domníval jsem se, že do dvou let bude hotová. Že k tomu nedošlo, je vlastně dobře. Jsem rád, že prodloužení její výstavby o dva roky se zúročilo v krásné a účelné prostory, které nyní máme, tím spíš, že se je podařilo smysluplně umístit v rámci původní architektury a koncepce objektu, jehož vnější podoba nebyla nijak narušena.

Děkuji za rozhovor.

Ing. Jiří Gregor, FF UK, proděkan pro rozvoj
Fotogalerie a podrobné informace o CeSIS knihovny FF UK [zde](#)
(Marie Kohoutová)